

درآمدی بر

مقامات سلوک

از منظر قرآن و اهل بیت (ع)

حسین روحانی نژاد

www.ketab.ir

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
انتشارات

درآمدی بر مقامات سلوک

از منظر قرآن و اهل بیت (ع)

حسین روحانی نژاد

مربی گروه علم و اندیشه پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۸۸

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۲۲۰۰۰ تومان

طراح جلد: سید ایمان مروری نجفی

چاپ و صحافی: الغدير

سرشناسه: روحانی نژاد، حسین، ۱۳۳۸.

عنوان و نام پدیدآور: درآمدی بر مقامات سلوک از منظر قرآن و اهل بیت (ع) / حسین روحانی نژاد.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری: ۳۰۴ ص.

شابک: ۵ - ۳۶۵ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: آداب طریقت.

موضوع: آداب طریقت - جنبه های قرآنی.

موضوع: آداب طریقت - احادیث.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۳/۹۵۴ ۲۸۸ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۸۴

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۳۶۲۱۵

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۳۳۴۱ - ۸۸۵۰۵۴۰۲

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۱۱
مقدمه.....	۱۵
فصل اول: کلیات.....	۲۱
مبحث اول: نکاتی در باب ارتباط عرفان، عملی و اخلاق.....	۲۱
گفتار اول: وجوه افتراق عرفان، عملی و اخلاق.....	۲۱
گفتار دوم: وجوه اشتراک عرفان، عملی و اخلاق.....	۲۴
مبحث دوم: بررسی مفهوم و حقیقت سیر و سلوک.....	۲۶
مبحث سوم: شریعت، طریقت، حقیقت.....	۳۰
مبحث چهارم: بررسی مفهوم و حقیقت حال و مقام.....	۳۸
گفتار اول: بررسی مفهوم و حقیقت حال.....	۳۸
گفتار دوم: بررسی مفهوم و حقیقت مقام.....	۴۱
فصل دوم: احوال.....	۴۷
مبحث اول: خوف.....	۴۸
گفتار اول: ماهیت و چیستی خوف.....	۴۸
گفتار دوم: ارزش و اهمیت خوف.....	۵۸
گفتار سوم: آثار خوف از خدا.....	۶۰
۱. مهابت در دل موجودات.....	۶۲

- ۶۲ ۲. دل نبستن به دنیا
- ۶۲ ۳. پرهیز از معاصی
- ۶۳ ۴. مستجاب شدن دعا
- ۶۴ محبت دوم: رجا
- ۶۷ گفتار اول: ماهیت و چیستی رجا
- ۷۲ گفتار دوم: درجات رجا
- ۷۲ محبت سوم: محبت
- ۷۳ گفتار اول: ماهیت، اقسام محبت و خاستگاه محبت
- ۷۳ ۱. ماهیت محبت
- ۷۷ ۲. اقسام محبت
- ۷۸ ۱. خاستگاه و اسباب محبت
- ۷۹ گفتار دوم: ستاینده محبت
- ۸۲ گفتار سوم: نرسایی از ثریعت بر لزوم محبت
- ۸۴ ۱. شواهدی از آیات قرآن
- ۹۰ ۲. شواهدی از روایات
- ۹۰ ۳. نشانه‌های محبت خدا در آیه ثریعت
- ۹۵ گفتار چهارم: علل و عوامل ایجاد محبت از دیدگاه و آیات
- ۹۵ ۱. معرفت
- ۹۶ ۲. انجام دادن واجبات و مستحبات
- ۹۸ ۳. رغبت در آنچه نزد خداست
- ۹۹ ۴. ابتهال به پیشگاه قادر متعال
- ۱۰۰ ۵. عمل توأم با فکر و اندیشه
- ۱۰۰ گفتار پنجم: آثار محبت
- ۱۰۰ ۱. خلوت و شب‌زنده‌داری
- ۱۰۱ ۲. ترک معصیت
- ۱۰۱ ۳. اشتغال به یاد خدا

۴. محبوبیت در دل اصفیا و ارواح فرشتگان و ساکنان عرش.....	۱۰۴
گفتار ششم: موانع محبت خدا.....	۱۰۶
مبحث چهارم: شوق.....	۱۰۸
مبحث پنجم: انس.....	۱۱۷
گفتار اول: ماهیت انس.....	۱۱۷
گفتار دوم: ستایش انس.....	۱۱۹
گفتار سوم: درجات انس.....	۱۲۶
مبحث ششم: اطمینان.....	۱۲۷
۱. ماهیت اطمینان.....	۱۲۷
۲. جایگاه اطمینان در سفر سلوکی انسان.....	۱۲۹
۳. شواهد شرعی اطمینان.....	۱۳۱
۴. آثار طمأنینه.....	۱۳۶
فصل سوم: مقامات	۱۳۹
مبحث اول: توبه.....	۱۴۲
گفتار اول: یقظه، پیش درآمد.....	۱۴۲
گفتار دوم: ماهیت و حقیقت توبه.....	۱۴۴
۱. مفهوم‌شناسی توبه و واژگان مرتبط.....	۱۴۴
۲. اهمیت توبه.....	۱۴۶
۳. شرایط توبه.....	۱۵۰
۴. ارتباط توبه و موعظه.....	۱۵۴
۵. مراتب توبه.....	۱۵۵
۶. توبه نصوح.....	۱۵۸
مبحث دوم: مقام مراقبه.....	۱۶۲
۱. مفهوم‌شناسی واژه مراقبه.....	۱۶۲
۲. اهمیت مراقبه.....	۱۶۴
۳. شواهد شرعی بر مراقبه.....	۱۶۵

۴. مراتب مراقبه.....	۱۶۹
۵. آثار و نشانه‌های مراقبه.....	۱۶۹
مبحث سوم: مقام ورع.....	۱۷۰
۱. ماهیت و حقیقت ورع.....	۱۷۰
۲. اهمیت ورع.....	۱۷۱
۳. مراتب ورع.....	۱۷۳
۴. اصول و عناصر ورع.....	۱۷۴
مبحث چهارم: مقام زهد.....	۱۷۶
۱. ماهیت و حقیقت زهد.....	۱۷۶
۲. ماهیت زهد.....	۱۷۸
۳. خاسته زهد.....	۱۸۲
۴. راهکارهای زهد.....	۱۸۲
مبحث پنجم: مقام فقر.....	۱۸۴
۱. ماهیت و حقیقت فقر.....	۱۸۴
۲. اهمیت و فضیلت فقر.....	۱۸۷
۳. نیایش نیازمندان.....	۱۹۱
مبحث ششم: مقام صبر.....	۱۹۳
۱. ماهیت و حقیقت صبر.....	۱۹۳
۲. اهمیت و ضرورت صبر برای سالکان.....	۱۹۳
۳. صبر از دیدگاه قرآن و روایات.....	۱۹۶
۴. درجات صبر.....	۱۹۹
۵. صبر از نظر اهل معرفت.....	۲۰۲
مبحث هفتم: مقام یقین.....	۲۰۶
۱. ماهیت و حقیقت یقین.....	۲۰۶
۲. مراتب یقین.....	۲۰۷
۳. اهمیت یقین.....	۲۰۹

۴. آثار یقین.....	۲۱۰
الف) مصونیت از حرص به دنیا.....	۲۱۰
ب) امید.....	۲۱۰
ج) طهارت قلبی.....	۲۱۱
د) مقامات و کرامات.....	۲۱۱
هـ) اخلاص.....	۲۱۱
و) کشف و شهود.....	۲۱۲
مبحث هشتم: مقام توکل.....	۲۱۵
۱. ماهیت و حقیقت توکل.....	۲۱۵
۲. اهمیت توکل.....	۲۱۸
۳. آثار توکل.....	۲۲۱
الف) بحیثیت خداوند.....	۲۲۱
ب) کفایت نور صراط.....	۲۲۲
ج) برخورداری از امداد غیبی.....	۲۲۲
د) قوت روحی.....	۲۲۳
هـ) غنا و عزت.....	۲۲۴
۴. تحریف مفهوم توکل.....	۲۲۴
مبحث نهم: مقام رضا.....	۲۲۷
۱. ماهیت و حقیقت رضا.....	۲۲۷
۲. رضا از دیدگاه قرآن.....	۲۲۸
۳. رضا از دیدگاه روایات.....	۲۳۴
فصل چهارم: آثار و نتایج عرفان عملی اهل بیت (ع)	۲۳۹
مبحث اول: ایجاد تحول ظاهری و باطنی.....	۲۳۹
مبحث دوم: نورانیت و طهارت باطن.....	۲۴۸
کتابنامه	۲۶۷

۲۷۹	فهرست آیات
۲۸۷	فهرست روایات
۲۹۳	نمایه اعلام
۳۹۹	نمایه موضوعی

www.ketab.ir

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی، به‌ویژه تعالیم متعالی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ متمدنی و نجات‌بخش آدمی در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم و حیاتی و ارزش‌های اسلامی از سوی سبب‌مداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنلا و از گرسه باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری و نظام‌های متضاد آنها شد.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نظریه‌پردازی دربارۀ زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن، ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعۀ فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ علمی و باورداشت‌های رایج دینی به منظور تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری قشرهای تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی - پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد علمی - فکری حسب‌الامر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی

خامنه‌ای - مدظله‌العالی - و با تلاش فراوان آیت‌الله علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی، غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، که مشتمل بر شش گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «مطالعات قرآن و حدیث»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فہم‌بین» است، در جهت تحقق اهداف زیر فعالیت می‌کند:

۱. برپا کردن و ازبیرایی حکمت، کلام و معارف اسلامی؛
 ۲. تبیین و ماندگار کردن مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
 ۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق، پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
 ۴. پاسخ به شبهات القائل در الممره عقاید و کلام اسلامی؛
 ۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های مغایر در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.
- در راستای تحقق اهداف فوق، هر یک از گروه‌ها پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تدوین پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود، محققان عرصه دین‌پژوهی واگذار کرده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، به چاپ و نشر می‌رسانند.
- گروه عرفان در این زمینه تا کنون آثار مهمی را عرضه داشته و بزرگ‌ترین اثری جدید با عنوان **درآمدی بر مقامات سلوک؛ از منظر قرآن و اهل بیت** را تقدیم طالبان سلوک بر اساس معارف عرفانی اهل بیت می‌کند.

محقق این اثر، جناب حجت‌الاسلام والمسلمین حسین روحانی‌نژاد، دارای تحصیلات عالی حوزوی و دانشگاهی بوده و مربی گروه عرفان پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی هستند و افزون بر مقالات متعدد، کتاب‌های تحقیقی ارزشمندی، مانند **ولایت در عرفان**، **مواجید عرفانی** و **نقد عرفان‌های صوفیانه**

در زمینه عرفان اسلامی را به رشته تحریر درآورده که به زیور طبع آراسته شده‌اند و کتاب درآمدی بر مبادی و مبانی سلوک؛ از منظر قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام را - که منطقاً مقدم بر این اثر و به منزله پیش‌نیاز آن است - آماده انتشار دارد.

درباره میراث عرفان اسلامی، به‌طور کلی سه نظریه وجود دارد. نظریه تباین میان عرفان و آموزه‌های قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام، نظریه تساوی و این‌همانی و نظریه اعتدال. مؤلف قائل به نظریه اعتدال است؛ بنابراین در تلقی او، طرح مباحثی تحت عنوان سلوک در مکتب اهل بیت علیهم‌السلام به معنی سلب اعتبار میراث عرفان سلاسی و نادیده‌انگاشتن آن نیست، بلکه کوشش شده بخشی از احوال و مقامات در پرتو تعلیم اهل بیت علیهم‌السلام بررسی شود. در اثر حاضر تلاش شده است با استناد به قرآن احادیث، ادعیه مأثوره و نیایش‌های معصومان علیهم‌السلام، به تبیین مهم‌ترین اصول و مبانی سلوکی از منظر اهل بیت علیهم‌السلام پرداخته شود که سالک در حرکت خویش به سوی حقیقه الحقایق، با آنها مواجه می‌شود و آنها را طی می‌کند تا به قرب به حضرت حق - جل و علا - واصل گردد؛ زیرا سلوک عملی، حرکتی درونی و هجرتی از نهانیت به سوی مقصد نهایی و کمال مطلق است و دارای قرارگاه‌ها و احوال و مقامات مشخص است و انسان با طی آنها، به مقام قرب خداوند نائل می‌شود.

در پایان از همه اعضای محترم شورای علمی، دانش‌آوردان گروه عرفان، ناظر تحقیق جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر محمدجواد رودگر، ارزیابان ارجمند جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر بهرام دلیر و سرکار خانم دکتر مدیه‌السادات مستقیمی و به‌ویژه مؤلف گرامی که با سعه صدر در تولید و بالابردن تلاش کردند و سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که مساهمت آماده‌سازی، انتشار و توزیع آن را بر عهده دارد، قدردانی کرده، توفیقاتش را از خدای سبحان خواستاریم و از استادان و صاحب‌نظران درخواست می‌شود با ارسال نظرها و پیشنهادهای سازنده خویش ما را یاری کنند.

گروه عرفان

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحيم

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله الطاهرين و اللعن على اعدائهم اجمعين
من الآن الى قيام يوم الدين

اهمیت و ضرورت موضوع

در عرفان اسلامی از منازل و مقامات سخن به میان می‌آید که سالک برای رسیدن به مقصد اعلی و باریافتن به توحید قرب، باید آن منازل و مقامات را طی کند. به عبارت دیگر، برای رسیدن به مقام قرب و حریت حق، منازل و مقاماتی وجود دارد که باید عملاً طی شود و بدون عبور از آنها، وصول به معرفت حقیقی غیر ممکن است. در حوزه عرفان که کمال در وصول و رسیدن است، نه در فهمیدن، برای وصول به مقصد اعلی، عبور از آن منازل و مقامات ضروری است.

پیشینه پژوهش و کاربرد آن

عارفان مسلمان در سنت عرفانی اسلام، گرچه هم در ساحت نظر و هم در ساحت عمل گام‌های بلند برداشته و معارف گران‌سنگی را ارائه کرده‌اند، عده‌ای بر آن خرده می‌گیرند و به‌جد این سؤال را طرح می‌کنند که این عرفان تا چه اندازه بر کتاب خدا و سیره و سنت مصطفی ﷺ و ائمه هدی ع است؟

برخی هم به انگیزه تصوف‌ستیزی، به آموزه‌های عرفان اسلامی بی‌مهری کرده، به دیده انکار در آن می‌نگرند. بعضی هم، صلابت و احتشام و دشواریابی بسیاری از آموزه‌های عرفان مصطلح را دستاویز قرار داده، از آن می‌رمند و می‌رمانند. البته این‌گونه داوری‌ها تا حدود زیادی دور از صواب و ناهمدلانه است. در نظر اهل معرفت و آنان که از تعصب و خامی دورند، مواجید و معارف عرفانی و شهودی و تجربیات عرفانی عارفان مسلمان، میراث ماندگار و سران‌سنگ و دانشی محتشم و برآمده و بالیده در دامن فرهنگ اسلامی است و در میان سنی‌های عرفانی دیگر ادیان، متمایز و ممتاز است. اما عرفان اهل بیت علیهم‌السلام که بی‌تاریخچه در وحی و سنت نبوی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ولوی علیه‌السلام دارد و از منبع زلال قرآن، احادیث، ادعیه، مأثور و مناجات‌های معصومان سرچشمه می‌گیرد، با عرفانی که منبع آن کثافت و شهود بشری است، تفاوت دارد و از لونی دیگر و به اصطلاح کشف اتم محلی علیه‌السلام است؛ بنابراین لازم و ضروری است که در جست‌وجوی احوال و متمایزات و سلوک عملی اهل بیت علیهم‌السلام به صورت خاص برآییم و محصول آن را در اختیار طالبان این سنخ معارف قرار دهیم. امید است این کوشش، هم جوانان جویندگانه معرفت و طالبان معارف ناب شیعی را سودمند افتد و هم آنان را که با عرفان اسلامی موجود، هم‌دل ندارند، به کار آید.

هدف پژوهش و کاربرد آن

هدفی که این پژوهش در صدد دستیابی به آن می‌باشد، دستیابی به حوال و منازل و مقاماتی است که از نظر اهل بیت علیهم‌السلام، سالک الی الله باید آنها را طی کند. هدف، پاسخی است به عطش عرفانی کسانی که در جست‌وجوی صراط سلوک مستقیم و برآمده از مکتب اهل بیت علیهم‌السلام هستند.

روش پژوهش

روش این پژوهش - از نظر گردآوری مدارک - به تناسب موضوع و هدف تحقیق، کتابخانه‌ای و از لحاظ ماهیت روش، نقلی و عقلی است.

تعریف مسئله

مسئله تحقیق، احوال و مقامات سلوک عملی در مکتب اهل بیت علیهم السلام است که سالک در حرکت خویش به سوی حقیقه الحقایق با آنها مواجه شده و آنها را طی می‌کند تا به قرب به حضرت حق - جل و علا - واصل شود. سلوک عملی، حرکتی درونی و هجرتی از نفسانیت به سوی مقصد نهایی و کمال مطلق است و دارای قرارگاه‌ها و احوال و «مقامات» مشخص است و انسان با طی آنها، به مقام قرب خداوند نائل می‌شود.

مراتبه، محبت، خوف، رجا، شوق، انس، اطمینان و یقین، از احوال سلوک عملی در مکتب اهل بیت علیهم السلام و توبه، ورع، زهد، فقر، صبر، توکل و رضا، از مقامات به شمار می‌آیند.

بیان پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی تحقیق این است که سلوک در مکتب اهل بیت علیهم السلام دارای چه احوال و مقاماتی است؟

۱. فرق احوال و مقامات چیست؟

۲. سلوک در مکتب اهل بیت علیهم السلام دارای چه آثار و نتایجی است؟

۳. آیا در سلوک در مکتب اهل بیت علیهم السلام تیراژه‌ای، راهنما و استاد سلوکی وجود دارد؟

فرضیه پژوهش

فرضیه این پژوهش این است که مکتب اهل بیت علیهم السلام منحصر به آموزش اعتقادی، فقهی و اخلاقی نیست، بلکه مشتمل بر عرفان نظری و عرفان عملی است. عرفان عملی اهل بیتی علیهم السلام از ویژگی و برجستگی خاصی برخوردار است. سلوک عملی اهل بیت علیهم السلام در سیره عملی و سنت قولی آن بزرگواران، یعنی روایات، ادعیه و مناجات‌های آنان، بازتاب یافته است. این فرضیه بر این پایه استوار است که در اسلام و به‌خصوص در مکتب اهل بیت علیهم السلام حقایق و معارف والایی وجود دارد که با امعان نظر در نصوص دینی و جوامع روایی کشف شدنی است.

برای فرضیه پیشنهادی تحقیق، فرضیه‌های رقیبی هم به شرح زیر وجود دارد:

۱. یک فرضیه از فرضیه‌های رقیب، اسلام را به فقه تحویل می‌برد و بر این باور است که میان اسلام و عرفان هیچ‌گونه نسبتی نیست و دین اسلام، دینی ساده است و در آن از معارف عمیق عرفانی خبری نیست. اسلام، منحصر در شریعت است و عناوینی چون طریقت و حقیقت، ساخته صوفیان است؛ بنابراین مکتب اهل بیت علیهم‌السلام هم فاقد معارف پیچیده و دشواریاب عرفانی است. اهل بیت علیهم‌السلام در مقام عمل فراتر از آنچه در ظواهر شریعت وجود دارد، عمل نمی‌کردند.

۲. فرضیه دیگر، اسلام را به عرفان تحویل می‌برد و فقهات و شریعت در آن رنگ می‌بازد. به عنوان قشری مطرح می‌شود که باید آن را کنار گذاشت و از مغز آن، عنصر عرفان و مواجید و اذواق است، بهره‌مند شد.

۳. فرضیه سوم اسلام، فاقد فقهات و شریعت نمی‌خواهد و برای اضلاع مختلف اسلام، یعنی باید اخلاق و فقه، ارزش قائل است، اما بر این باور است که عرفان اسلامی، همانا عرفان اهل بیت علیهم‌السلام است و جست‌وجو از عرفانی سوای عرفان مصطلح عرفان اهل بیت به عنوان عرفان اهل بیت علیهم‌السلام و سلوک عملی اهل بیت علیهم‌السلام کاری عبث و معن در عرفان موجود است. این فرضیه بر این‌همانی عرفان مصطلح با عرفان اهل بیت علیهم‌السلام می‌کند و معتقد است آنچه عرفا دارند، از اهل بیت علیهم‌السلام دارند.

نواوری و نقدهای تحقیق

در این دفتر کوشش شده است از احوال و مقامات و منظر اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام بحث شود. در دفتر پیش، درباره مبادی و مؤلفه‌ها و مبانی سلوک عملی در مکتب اهل بیت علیهم‌السلام که منطقاً مقدم بر این دفتر است، بحث به میان آمد.^۱ در این باره تا کنون تحقیق صورت نپذیرفته و این راه، تازه گشوده شده است و هنوز در آغاز راه اکتشاف عرفان و سلوک عملی اهل بیت علیهم‌السلام

۱. در آغاز، همه مباحث در یک دفتر گنجانده شده بودند، اما با اشارت متولیان امر برای کاهش حجم و علل دیگر، در دو دفتر ساماندهی شدند.

هستیم. در عین حال، اذعان می‌کنم آنچه از معادن غنی کلمات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام در این اثر استخراج و اکتشاف شده، بسیار اندک و مشت نمونه خروار و درخور بضاعت مزجات علمی نگارنده است.

این تحقیق در صدد پژوهش و کشف احوال و مقامات سالکان در مکتب عرفانی اهل بیت علیهم‌السلام است و رویکرد اصلی آن ایجابی است، اما در پاره‌ای از موارد، در مقام مقایسه و تطبیق و اثبات برتری عرفان عملی در مکتب اهل بیت علیهم‌السلام عرفان‌های مصطلح و موجود، به نقد نیز می‌پردازد.

ساختار تحقیق

مطالب این اثر در چهار فصل سامان یافته است: فصل نخست به کلیات، فصل دوم به احوال، فصل سوم به مقامات و فصل چهارم به آثار و نتایج اختصاص یافته است.

بدیهی است بحث از مقامات و مقامات و آثار و نتایج در این دفتر نمی‌گنجد. حاصل کوشش مؤلف، ویرایش و پزوهشگاه، چونان ران ملخی است که تقدیم سلیمان عصر و صاحب الزمان علیه‌السلام شود. به این امید که مقبول آن دردانه دوران و حجت بالغه خدای سبحان قرار گیرد. لبخند رضایت بر لب‌های مبارک آن گرامی بنشانند و عطش معنوی دل‌دگاران مکتب اهل بیت علیهم‌السلام و جوانان جویای معرفت و معنویت را - گرچه اندکی - فروشانند. کرمه.

«الحمد لله أولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً»

وما توفيقي إلا بالله عليه توكلت و اليه انيب

حسین روحانی نژاد

مربی گروه عرفان پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی